

Persónligt djihad

Tóroddur Poulsen: Heilagt krígg.
Yrkningar. Mentunargrunnur
Studentafélagsins 1988. 47 s. kr. 80.

„Heilagt krígg“ fer ekki varisliga við lesaranum, það hefur Tóroddur Poulsen jú aldrin gjört, men her íður í myndum, upplivingum og hugfyllu. Alt er ekki líka pent, það er tilveran heldur ekki. Yrkningar snúguva seg um at vera til, nú. Hæðuðsleikari er eg og tey truplu viðurskiptini hjá honum við umheimin. Umheimurinn hefur sína avgjördu fatan av, hvussu verðin er skipað, og hvussu okkara leiklutur eigur at vera. „Eg“ hefur ekki stóran hug at vera við í hesum spæli, og demir tú eftir titlunum á teimum báðum fyrstu yrkingunum, so er hann skjótt skúgvaður til vikis. Tann fyrsta eitur „Entré“ og tann næsta „Exit“. Valla er hann kominn upp í leikin, áðrenn hann er úr honum aftur.

„Entré“ er annars stak hóskilg sum inngangsyrkning. Hon visir til syndafallið: „hina ferðina / tá tinni eygu // gjørdust mín“. Menniskjan gjørdist tá var við seg sjálva og umheimin, fekk lut í Guds innliti. kom inn í heiminn. Tann persónliga koman og tann hjá mannaættini verða á henda hátt javnsettar. Útlegdin, sum alt fyrri eitt gerst veruleiki, er í stóran mun í tær sjálvum. Mótsetningarnir eru partar av okkum, og það er ekki bara at siga það, at vera stöðufastur: „eg eri min egni fuglur / ið flýggjar frá hita og kulda“. Skulu vit fáa gríð, má stórliga takast til: „i dag skal djórði í mær doyggja / so eg kann verða lukkuligur / sum luftin bláa“. Øll girnd má drepast, skulu vit binda frið. Einkí er at gera út-an at gelda, men um somu tíð fer lívs-neysti, og tú gerst lukkuligur í kenslu-loysi.

Lætt er ekki at fáa hald á tilveruni og í „Vón“ verður sagt, at hetta bert ber til retrospektívt, t.v.s. tá tú litur aftur. Framfættir er ekki soleiðis at siggja og nú-tíðin er ein flekja. Tað fæst bert greiði á tankunum aftureftir. Tittulin hinvegin peikar framfættir, men er júst bert eitt hop og ekki vitan.

Hvussu stóðleysan hævundin kennir seg verður orðað í „Ongastaðni“. Alt er í ræslu, sjálvst tað fasta flytur seg, „stöðufuglurin / stingur av“, og grund-stöðulin, halvströngurinn, heimði: „hongur / i vindinum“. Hansara stöði hongur ekki bert í leysari luft, tað melur í lotinum.

Munurin millum fyrr og nú, millum barnið og tann vaksna, verður lýstur í „Tú andar“:

tú andar á glasið
sær teg sum barn á strondini

tá var tú tín egni eynasteinur
og sjónarringurin tín spegil

í dag ert tú ein standmynd
sum ynskir sær veingir

ið kunnu sveima yvir aldurnar íva
meðan titt oyndna smil

hvørvur inn í mjørkan

Sum barn ert tú tann náttúrligi mið-depilin, meðan tú seinni kennir teg sum standmynd, t.v.s. úttan möguleika at flyta teg, skerfastur og úttan yvirlit. Sum barn hevði sjónarringurin ongan týðning, tú vart sjálvur alt. Sum vaksin hefur tú mist hetta álit at sjálvum tær, men titt innliti kennist ekki størri. Held-

ur øvugt og í nánd av tí klassisku, at tú ert vordin greiður yvir, at tú einki veitst.

Yrkingin tekur við har tú'ist andar á glasið, og hon heldur síðani fram við andstöðuni barn / vaksin. Hon endar tó aftur hjá glasinum, har smíðið „hvørvur inn í mjørkan“. Mjærkin kann bæði lesast sum tilverumjærkin — reglurnar frammanundan snúguva seg júst um hetta — og so tann, sum tú hefur andað á glasið. Í øðrum ørindi stendur, at tá hann var barn var „sjónarringurin tín spegil“, nú er glasið tað. Ein ekki smá-vegis avmarking er farin fram.

Glasið, haldi eg, kann lesast upp á triggjar ymiskar mátar. Tann fyrsti er, at tað er rútaglas, og tað er oftast tað, ið andað verður á. Annar er, at tað er ein spegil, og tað hóskar væl við, at hann frá at hava allan sjónarringin sum spegil, kann sita og glea at sær sjálvum. Tann triði möguleikin er, at hann situr við drykkjuglasið, og tað hefur jú fitt av assosiationum við sær. Ein yrking skal ekki handfarast alt ov harðrent, so allir möguleikarnir kunnu sum einki vera til staðar um somu tíð.

Spennandi er eisini yrkingin „Móti“, ið er sett saman av spurningum og sverum. Fyrst skal eggji greiða fuglunum frá, hvussu samanhengurin er, síðani vil moldin hava at vita, um maðkurin verður verandi, og at enda vil havið vita, hvar skýggið hefur verið og fær hetta svar: „har allir spurningar metast / svaraði skýggið og rak víðari“. Skýggið hefur nevnliga verið í havsbrúnni, har himmal og jørð hittast. Yrkingin knýtir neyvt samband millum myndirnar: fuglurin og eggjið, tann myrka moldin og maðkurin, havið og himmalin. Tað stóra og tað litla, livandi verur og foldin, alt gløður saman.

Sjálvsagt eru eisini yrkingar í „Heilagt krígg“ sum bara á brá tær snerkjandi og spotsku úr teimum undanfarnu søvnunum, men eisini vakrar og enná varliga vónríkar. Yrkingin treytnir ekki eru mildar. Ein tilík yrking er „Uppi har“:

hóast einfelðin
biðar á okkara varrum
elski eg fløkjuna
í tínum hári

í vindinum
á føroya hægsta fjalli
ívast vit
hvussu langt
frá hvørjum øðrum
vit skulu fara

men eg vil vera allastaðir
og tú syngja
á steingotunum
um grýtuta lendið tú á
í mínum andliti

sum tú kysti
sum havið
uggaði teg

har heima biðar tín broður tær
við skornari livæðr
innistongdur
ikki sum vit
undir himmalinum

einfelðin
er ekki til
so langt uppi
og niðri
sum nú

Her eru lukka og vanlagna í somu yrking. Á ein bógvin er kærleikslukkan og á hin trupulleikar og vónloysi innan familjuna. Annar parturin vil ein vegin og hin ein annan. Og seinasta ørindi tekur saman um mótsetningarnar, og „uppi“ og „niðri“ visir í fyrstu atlegu til kenslurnar, hvussu stöðan er á tí persónliga økinum. Men yrkingin fer fram á „føroya hægsta fjalli“, so har er eitt brigdi afturat.

Fyrstu reglurnar sipa ivaleyst til stuttu yrkingina hjá Christiani Matras: „Einfelðin í øðrum / biðar eftir okkum / ið yrkja // Finna vit hana?“ Tað er hendan sama einfelðin, ið kanska finst á yrkjaræðkinum, sum hævundin visir frá sær, tá tað snýr seg um tað veruliga livið.

Inngangserindið flytir seg lættliga frá einfelðini í øðrum til fløkjuna í hárinum á unustuni og hjá hesari til fløkjuna í livi teirra. Seinasta ørindi ger á sama hátt. Flytir seg frá fjallahæddunum til tær samsvarandi í tilveruni — og lægd-rinnar við — og lokar av við eins og í fyrsta ørindi at taka um einfelðisendan.

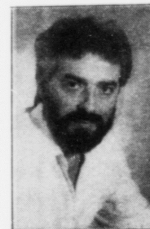
Yrkjarin hefur ekki — tó at tað tykist, at hann fegin vil — gjørt seg leysan av Gudi. Hann ber hann í heilum upp á mál, háðar og speirur hann eitt sindur, sum her í „Kvøldmáltíð“: gud setur luftina á borðið / vælgagnist mínir bóðu bændir“. Tað er ekki altíð, at hann trýr upp á Guds markleysa kærleika til mannaættina, men um yrkjarin vil ella ekki, okkara søguligi trúnaðarlígi karmur er honum ein veruleiki.

Ein sálmur er ein lovsongur til Harran, og „Sálmur“ eitur yrking, sum ekki er eitt á lovsongur. Í fyrsta ørindi sigur yrkjarin, at hann ekki vil sparka dynnar inn hjá Gudi — „bara tí min elskaða / er rýmd frá mær / og mínum orðum“. Í øðrum ørindi skulu hendurnar ekki bløða av Guds rúti, bara tí skuggin ekki vil fylgjast við honum longur. „Íftaná at hava gjørt vart við, at hóast tann elskaða ekki vil fylgjast við honum, og hóast hann ekki vil fylgjast við sær sjálvum, so ætlar hann ekki at ákæra Gud. Í triðja og seinasta ørindi setur hann so hesa hótan fram:

men eg vil heingja meg
í tínum skeggi gud
um tú kemur til mín
og sigur við meg
at eg skal liva

Hann kann tola næstan alt, og eins og Job vil hann ekki kasta Harranum fyrri sínar liðingar. Men verður hann dæmdur at liva, úttan möguleika at sleppa undan, tá er ovboðið. „Bræv frá sjúkum barni“ ror fram undir hetta sama, at frá-søgumaðurin er ræddur fyrri at verða stongdur inn í livinum, úttan möguleika at flýggja. Tað er deyðin, sum ger livið tolandi.

Inngangsyrkningin æt „Entré“, javnsvarandi eitur seinasta yrkingin „Sortie“. Fyrsta yrkingin nertur við aldingarðin og syndafallið, og har í nánd eru vit aftur nú. Yrkjarin sigur frá kærleiksparinum, ið gloymir alt uttandura, og ástarleikurin verður lýstur við hesum orðum: „og vit fyltu / okkum við gudi“. Áðrenn stendur, at altartalvan — t.v.s. tann lógfesti kristindómurin — „øvundaði / bróst tinni“. Gjógvin, sum er imillum tann gudaborna ástarleikin og ta reglusetu samfélagsfatanina ber við sær, at tey elskandi mannabørnini verða blakað út:

Jógvan Isaksen
ummælir

áðrenn fólkini
uttanfyrri garðin

bóru okkum út
við hævundunum báðum

móti eystri
og vestri

At tað stendur, at tað eru fólk „uttanfyrri garðin“, sum koyra tey út, kann bæði vera ein ábending til aldingarðin, har tey ekki sleppa at vera fyrri teimum, sum standa uttanfyrri og harvið ein sambinding við fyrstu yrkingina í savninum. Parið sleppur ekki at vera í gríð við teirra lukku, og eins og ein sameind vera við tveimum hævundum, androgyn vera, verða tey borin út. Tey sleppa ekki at vera eitt, og hævundin og harvið kropparnir venda sum kirkjan: eystur-vestur.

Heimurin er ótryggur, alt flytur, og einans tað farna er vist. Fuglurin verður nýttur sum mynd av, at alt flytur seg — sjálvst stöðufuglurin. Yrkjarin er á tremur av ákoyrandi kenslum, ið hava ílt við at anda. Fittur partur av yrkingunum eru fáorðaðar, men fyrri tað innihalds-ríkar og í rámandi málbúnaða. Í nógvum yrkingum fer eitt spæl fram millum tittul og innihald. Stundum er tittulin ein dýping av innihaldinum, og stundum stendur hann í andsøgn til hetta, men í báðum førum er hann ein viðmerking.

Tað heilaga kríggjið er tilverubardagin, bardagin við Gud og gudsfatan, bardagin móti stikum og reglugerðum, sum samfelagið kroystir inn á teg, og loksins: bardagin við teg sjálvan.

Í hesum døgum ber ekki annað til, enn at ein tittul sum „heilagt krígg“ fær t g at hugsa um Djihad (islamiskt heilagt krígg). Um hævundin hefur havt nakrar hugsanir tann vegin er ílt at siga, men líkleikar eru. Í báðum førum hefur tað trúnaðarlíga stóran týðning og í báðum førum setur tú teg sjálvan í veð. Munurin er tann, at í øðrum førunum hefur trúgvinn alt at siga og einstaklingurin einki, og í hinum er einstaklingurin alt. Gud, umheimurinn, hendingar, alt er ella fer fram í mun til einstaklingin.

Jógvan Isaksen

